

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2018. gada 12. martā Nr. 1 – 5/19

Labklājības ministram Jānim Reiram

lm@lm.gov.lv

*Par konstatētajiem bērnu tiesību
pārkāpumiem nodibinājuma “Solis Piebalgā”
Rehabilitācijas centrā*

Tiesībsargs saņēma informāciju par nepiemērotiem sadzīves apstākļiem un rehabilitācijas pakalpojuma nenodrošināšanu Jaunpiebalgas novada domes nodibinājuma “Solis Piebalgā”¹ Rehabilitācijas centrā (turpmāk tekstā – Nodibinājums).

Jaunpiebalgas novada domes mājaslapā norādīts, ka nodibinājuma „Solis Piebalgā” mērķis ir veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu sociāli mazaizsargāto grupu iekļaušanu sabiedrībā, pārstāvot sabiedrības intereses un rosinot tās aktīvu līdzdalību sociāli ekonomisko jautājumu risināšanā. Rehabilitācijas centra Sociālās rehabilitācijas *programmas mērķis* ir veicināt no psihoaktīvām vielām atkarīgu pusaudžu sociālo resocializāciju, rehabilitāciju, reintegrāciju. Programmā ir ietvertas gan grupu nodarbības, gan regulārs individuāls darbs, gan izglītības ieguves process, gan ikdienas prasmju, iemaņu attīstīšana, gan īpaši pasākumi: interešu izglītības nodarbības, neformālās izglītības aktivitātes.²

2018. gada 21. februārī Tiesībsarga biroja darbinieki veica iepriekš nepieteiktu bērnu tiesību ievērošanas pārbaudi Nodibinājumā. Pārbaudes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki veica telpu apskati; sarunas ar bērniem, darbiniekiem, Nodibinājuma vadītāju S.Makari; Nodibinājuma valdes priekšsēdētāju D.Bišeri – Valdemieri; iepazīnās ar dokumentāciju.

[1.] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 48. panta piektajā daļā un 49.panta trešajā daļā noteikts, ka bērnam, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkoholisko dzērienu lietošanas dēļ, kā arī narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu lietošanas dēļ, nodrošināma obligāta ārstēšana un sociālā

¹ http://www.jaunpiebalga.lv/images/files/Domes_sedes/2012.gads/1.sede/lemums.1.pdf

² <http://www.jaunpiebalga.lv/nevalstisks-organizcijas/nodibinjums-solis-piebalgq/1422-rehabilitcijas-centrs>

rehabilitācija Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 14. panta pirmās daļas 2.punktā noteikto Labklājības ministrijas uzdevums ir organizēt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanai piešķirto valsts budžeta līdzekļu administrēšanu.

2006. gada 6. novembra Ministra kabineta noteikumos Nr.914 "Kārtība, kādā no psihoaktīvām vielām atkarīgās personas saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus" (turpmāk tekstā – MK noteikumi Nr.914) noteikta kārtība, kādā no psihoaktīvām vielām – alkohola, narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām – atkarīgi bērni un bērni, kuriem novērota pārmērīga psihoaktīvo vielu lietošana (turpmāk – bērni), par valsts budžeta līdzekļiem saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus (turpmāk – Pakalpojumi), lai panāktu šo personu atteikšanos no psihoaktīvo vielu lietošanas, tādējādi uzlabojot viņu fizisko un garīgo veselību, un veicinātu viņu atgriešanos pilnvērtīgā dzīvē.³

Ar Labklājības ministrijas (turpmāk tekstā – ministrija) Iepirkuma komisijas 2017. gada 8. novembra sēdes lēmumu (protokols Nr.1) ir apstiprināts nolikums iepirkumam "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšana institūcijā no psihoaktīvām vielām atkarīgiem bērniem", iepirkuma identifikācijas Nr. LRLM2017/28-3-02/29. Iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteikts, ka:

- 1.1.pretendents sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumu no psihoaktīvām vielām atkarīgiem bērniem, kuri Pakalpojuma saņemšanai nosūtīti laikā no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim. Pēc 2018. gada 31. decembra iestāde, kas pieņem lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu, no psihoaktīvām vielām atkarīgos bērnus Pakalpojuma sniedzējam nenosūta;
- 1.2.orientējošais kopējais Pakalpojuma saņēmēju skaits 2018. gadā – 47 no psihoaktīvām vielām atkarīgie bērni;
- 1.3.Pakalpojuma apjoms vienam klientam nav ilgāks par 10 (desmit) mēnešiem neatkarīgi no klienta nosūtīšanas brīža.

Nolikuma finanšu piedāvājumā norādīts, ka pretendenta piedāvātā cena nedrīkst pārsniegt EUR 57.20 bez PVN dienā par vienu klientu. Piedāvājuma izvēles un vērtēšanas kritērijs: saimnieciski visizdevīgākais piedāvājums.

2017. gada 28. novembrī Iepirkuma komisija pieņēma lēmumu atzīt par uzvarētāju Iepirkumā nodibinājumu "Solis Piebalgā", norādot, ka iesniegtais piedāvājums atbilst visām Iepirkuma nolikumā izvirzītajām prasībām.

2017. gada 22. decembrī ministrijas valsts sekretārs I.Alliks un Nodibinājuma valdes priekšsēdētāja D.Bišere - Valdemiere noslēguši līgumu Nr. LM2017/24-1-06/21 par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu institūcijā no psihoaktīvām vielām atkarīgiem bērniem. Līguma 1.1.punktā norādīts, ka Izpildītāji apņemas kā krietni un rūpīgi saimnieki sniegt Pakalpojumu, nodrošinot vidēji 47 bērnu apkalpošanu gadā. Līguma 1.2.punktā norādīts, ka Pasūtītājs līguma ietvaros 2018. gadā Pakalpojumu apmaksā 25 bērniem, nodrošinot 7625

³ 2006.gada 6.novembra Ministra kabineta noteikumos Nr.914 "Kārtība, kādā no psihoaktīvām vielām atkarīgās personas saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus" 1.punkts

klientu dienu skaitu. Paredzētā līgumcena ir 435768.75 EUR (četri simti trīsdesmit pieci tūkstoši septiņi simti sešdesmit astoņi euro 75 centi). Tātad viena bērna sociālajai rehabilitācijai vidēji ir plānoti EUR 17 430.75.

[2.] Tiesībsarga pārbaudes laikā iestādē uzturējās 16 bērni: 8 zēni un 8 meitenes, tai skaitā: 8 bērni no ģimenēm, 5 – no pašvaldību bērnunamjiem, 3 no aizbildnības. Nodibinājumā pakalpojums atkarīgiem bērniem tiek sniegts kopš 2016. gada.

Pārbaudes laikā tika konstatēts, ka iestādē netiek nodrošināta bērnu attīstībai un rehabilitācijai atbilstoša vide un dzīves apstākļi. Secināms, ka iestādē netiek nodrošinātas pat bērnu pamatvajadzības.

Pakalpojums tiek sniegts bijušās Piebalgas pamatskolas ēkas vienā daļā. Pie ēkas ieejas durvīm nav redzama norāde, ka ēkā atrodas rehabilitācijas centrs. Telpas ir izvietotas divos stāvos. Koridors uz otro stāvu ir auksts, krāsa uz sienām un grīdas nodrupusi, jūtama dūmu smaka. Kosmētiskais remonts koridorā nav veikts gadiem ilgi. Ēka tiek apkurināta ar malkas apkuri. Ēkas 2.stāvā izvietotas zēnu istabiņas un administrācijas telpas. Stāvā jūtama specifiska dūmu smaka, kas rodas no krāsns kurināšanas. 2.stāva koridors bija auksts. Četri bērni skatījās televizoru, sēdēja gultā saģērbusies virsdrēbēs un āra apavos. Arī darbinieki bija ģērbusies siltās drēbēs un āra apavos (zābakos). Zēni dzīvo trīs istabiņās, tajās bija vēss. Viena no istabām ir caurstaigājama. Tajā atradās viens no zēniem, kurš aizmidzis gulēja, jo esot slims. Telpas ir nolietotas, bezgaumīgas, neremontētas. Tām pielāgotas bijušās skolas klašu telpas. Mēbeles istabās nolietotas, bojātas. Tikai vienā no istabām bija neliels, nobružāts rakstāmgalds, pie kura iespējams mācīties. Sociālā darbiniece I.Jurkeviča norādīja, ka bērni tāpat nemācās un negatavo mājas darbus. 2.stāvā zēniem nav sanitārās telpas: dušas un tualetes. 2.stāvā tualetes ir tikai darbiniekiem. Zēniem uz tualeti jāiet uz 1.stāvu, savukārt dušas atrodas pagrabstāvā. Šādi apstākļi ir nepiemēroti bērnu vajadzībām, jo koridors uz 1.stāvu ir ļoti auksts (neapkurināms), ja naktī jādodas uz tualeti, iespējams saaukstēties. Meitenes dzīvo ēkas 1.stāvā. Tajā ir ievērojami aukstāks kā 2.stāvā. Meitenes dzīvo divās istabiņās. Telpas ir nolietotas, bezgaumīgas, nomācošas. Mēbeles stipri nolietotas, bojātas. Nav slēdzamu skapīšu vai plauktu, kur bērns varētu glabāt savas personiskās mantas tā, lai tām nevar piekļūt cita persona. Drēbes žāvējas istabiņās.

Ēdamtelpa atrodas pirmajā stāvā. Telpas grīdas krāsojums aplupis. Telpā bija nepieciešamās mēbeles – galdi un taburetes. Iekārtojums pieticīgs un nepievilcīgs. Ienākot telpā, bija jūtama nepatīkama smaka, kas nebija saistīta ar ēdiena gatavošanu. Ēdamtelpā pie sienas redzamā vietā bija pielikta ēdienkarte. Gatavotais ēdiens nesakrita ar ēdienkartē norādīto.

Ēkas otrā daļa sastāv no vienstāvu celtnes. Tajā ir izvietotas klašu telpas un sporta zāle. Saskaņā ar sociālās darbinieces sniegto informāciju iepriekš šajās telpās tika organizēta bērnu apmācība uz vietas. Vizītes laikā tika konstatēts, ka vienstāvu ēkas telpas ilgu laiku nav izmantotas, tās ir sliktā tehniskajā stāvoklī, nav sakoptas un apkurinātas. Sporta zāle ir aprīkota ar diviem basketbola groziem un boksa maisu. Uz grīdas ir novietoti veci, netīri matračī, daži no tiem ir saplēsti. No sporta inventāra sporta zālē atradās tikai dažas metāla svaru bumbas. Sarunā ar

sociālo darbinieci noskaidrots, ka bērni sporta zāli neizmanto, jo viņiem nav intereses. Centrā nav arī darbinieka, kas varētu iesaistīt bērnus sporta aktivitātēs. Sporta zāle netiek apkurināta, vietām telpas stūros redzams pelējums un zirnekļu tīkli. Zālē specifiska smaka. No sporta zāles faktiskā stāvokļa secināms, ka tā ilgstoši nav izmantota sporta nodarbībām un arī citām aktivitātēm.

Pārbaudes laikā tika uzrādīts 2017. gada 27. jūnija Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta Vidzemes reģiona brigādes Cēsu daļas atzinums Nr.22/10.3-3.9-28 par atbilstību ugunsdrošības prasībām. Atzinumā norādīts, ka ugunsdrošības pārkāpumi nav konstatēti. Atzinumā norādīts, ka to paredzēts iesniegt Labklājības ministrijai un tas ir derīgs sešus mēnešus, tātad līdz 2017. gada 27. decembrim.

[2.1.] Pakalpojums Nodibinājumā netiek sniegts tādā apjomā, kā tas paredzēts noslēgtajā līgumā ar ministriju. Nodibinājumā nav nodrošināti nepieciešamie speciālisti darbam ar atkarīgiem bērniem. Nodibinājumā nestrādā sociālais pedagogs, sociālais rehabilitētājs, sporta dzīves organizētājs un jaunatnes darba organizators. Atsevišķi darbinieki nav apguvuši speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzībā, nav apguvuši zināšanas darbam ar atkarīgiem bērniem. Atsevišķiem darbiniekiem nav atbilstoša izglītība darba pienākumu veikšanai.

Sarunā iestādes vadītāja S.Makare apliecināja, ka pakalpojums netiek sniegts tādā apjomā, kādā tas paredzēts noslēgtajā līgumā ar ministriju. Piekrita, ka Nodibinājumā nav nodrošināti nepieciešamie speciālisti darbam ar atkarīgiem bērniem. Vadītāja S.Makare darbu Nodibinājumā uzsākusi 2017.gada decembrī. Nodibinājumu pārņēmusi ar 22000 euro parādu, telpām sliktā tehniskā stāvoklī, ar pieticīgu un bojātu inventāru. Saskaņā ar noslēgtajiem darba līgumiem Nodibinājumā strādā:

- 1) Sandra Makare – vadītāja;
- 2) D – sociālā darbiniece;
- 3) J – sociālā darbiniece;
- 4) O – medicīnas māsa (uz slimības laiku aizvieto K);
- 5) V – pavāre;
- 6) S – audzinātājs;
- 7) A – dežurants;
- 8) B – dežurants;
- 9) L – dežurants;
- 10) Ž – aprūpētāja;
- 11) P – aprūpētāja;
- 12) D – aprūpētāja;
- 13) S – apkopēja.

Uz uzņēmuma līguma pamata strādā:

1) narkologs, bērnu psihiatrs B – līgums Nr.2/2018 06.01.2018. par narkologa konsultācijām. Līgums noslēgts par narkologa, bērnu psihiatra konsultācijām 20 stundu apmērā, katru mēnesi nodrošinot 20 konsultācijas (45 minūšu konsultācija un 15 minūtes gatavošanās konsultācijai). Pakalpojuma cena par vienu konsultāciju – 40 euro;

2) psiholoģe R – līgums Nr.1/2018 12.01.2018. par 250 konsultācijām, sniedzot individuālas un grupu konsultācijas. Pakalpojums ietver 60 minūšu konsultāciju. Pakalpojumu cena 25 euro par vienu konsultāciju.

Sociālajai darbiniecei J nav sociālā darbinieka izglītības. Atbilstošas izglītības iegūšanai viņa uzsākusi mācības 2016. gadā.

Atsevišķi darbinieki nav apguvuši zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto. Lielākai daļai darbinieku nav specializācijas kursu un apmācību. Specializētie kursi darbam ar atkarīgiem bērniem ir tikai psiholoģei R. Bērnu tiesību aizsardzības jomā 40 stundu un 24 stundu apjomā ir tikai sociālajai darbiniecei D.

No sniegtās informācijas secināms, ka pārbaudes laikā kā speciālisti Nodibinājumā strādā:

- 1) narkologs – divas reizes mēnesī;
- 2) psihologs – vienu reizi nedēļā;
- 3) sociālais darbinieks (bez atbilstošas izglītības) – katru dienu;
- 4) sociālais darbinieks, programmas vadītāja – 2 reizes nedēļā; trešdienās un piektdienās no plkst.16.00- 22.00.

Secināms, ka narkologam vienā reizē jāsniedz konsultācijas 10 bērniem, tas ir, jānostrādā 10 stundas. Ņemot vērā psiholoģei līgumā noteikto kopējo konsultāciju skaitu – 250, secināms, ka katram bērnam ir iespējams saņemt 10 konsultācijas. Tā kā līgumā ir noteikts, ka psiholoģei jāsniedz arī grupu nodarbības, secināms, ka katrs bērns saņems attiecīgi mazāk individuālo konsultāciju. Tiesībsarga ieskatā speciālistu pieejamība sociālās rehabilitācijas procesā ir nepietiekama. Turklāt ar Labklājības ministriju noslēgtā līguma 1.pielikuma 2.1.punktā ir noteikts, ka programma paredz psihologa individuālās konsultācijas pēc klienta individuāla pieprasījuma noteiktu problēmu risināšanā. Minētajā līguma punktā ir noteikts, ka programma paredz grupu nodarbības psihologa vadībā (diskusijas, psiholoģisko treniņu nodarbības, jūtu aplūsus) 2 reizes nedēļā katrai no grupām, nodalītās grupās: klienti līdz 14 gadu vecumam, klientiem no 14-18 gadu vecumam (grupā ne vairāk kā 8 klienti). Tātad psiholoģei nedēļā būtu jāveda 4 grupu nodarbības (2 x 2). Secināms, ka psihologa darbs Nodibinājumā netiek nodrošināts līgumā noteiktajā apjomā.

[2.2.] Tiesībsargs konstatēja, ka Nodibinājumā nav ievērots Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta ceturtajā daļā noteiktais, jo no Sodu reģistra nav pieprasītas ziņas par visiem Nodibinājuma darbiniekiem.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta ceturtajā daļā noteikts, ka iestāžu, kurās uzturas bērni, vadītāju un darba devēju pienākums ir nodrošināt, ka pienākumus pilda personas, kuras atbilst normatīvajos aktos izvirzītajām prasībām. Lai persona varētu pildīt pienākumus, iestādes vadītāja pienākums ir pieprasīt ziņas no Sodu reģistra, lai pārliecinātos par personas atbilstību šī likuma 72. panta piektajā un sestajā daļā minētajām prasībām, kā arī šīs ziņas atkārtoti pārbaudīt ne retāk kā reizi gadā. Par iestādes vadītāju minētās ziņas pieprasa darba devējs.

2018.gada 23.janvārī pieprasīta informācija no Sodu reģistra un 2018.gada 30.janvārī saņemta informācija, ka S, L, M, I, J, V atbilst normatīvo aktu prasībām. Konstatējams, ka par B un R informācija no Sodu reģistra nav pieprasīta vispār.

Par pārējiem darbiniekiem informācija pieprasīta tikai 2016.gadā. 2017.gada 17.februārī informācija saņemta par S. Par S informācija no Sodu reģistra saņemta 2016.gada 12.decembrī. [...] S 2016.gada 5.novembrī pieņemts darbā par sociālo audzinātāju. [...] Noskaidrots, ka S ir pamata izglītība. Viņš nav apmeklējis nekādus specializācijas kursus darbam ar atkarīgiem bērniem.

[2.3.]Iepazīstoties ar Nodibinājuma dokumentācijā esošajām klienta kartēm, konstatējams, ka ieraksti tajās tiek izdarīti nepilnīgi vai netiek izdarīti vispār. Secināms, ka ieraksti atsevišķos gadījumos tiek izdarīti formāli. Katra Nodibinājumā ievietotā bērna problēmsituācijas apraksts un primārā problēma netiek izvērtēta individuāli. No dokumentācijas nav iespējams iegūt informāciju par rehabilitācijas mērķiem un uzdevumiem, individuālo rehabilitācijas gaitu, sasniegtajiem mērķiem, izpildītajiem uzdevumiem, kā arī konstatētajām problēmām un to iespējamajiem risinājumiem. Nepietiekama uzmanība tiek pievērsta sadarbībai ar bērnam tuviem cilvēkiem – vecākiem, citiem radniekiem, bērnu nama atbildīgajiem darbiniekiem. Pēc bērnu lietās pieejamās informācijas ne vienmēr ir konstatējams, ka Nodibinājuma speciālisti ir identificējuši būtiskās problēmas, uz kurām ir norādījuši bērni. Piemēram, uz sliktām attiecībām ar vecākiem, ko bērns nākotnē vēlas uzlabot, uz tuvu cilvēku zaudējumu (miruši vecāki, māsa, u.c.). Klienta kartē 1.11.sadaļā ir norādīti trīs sociālās rehabilitācijas mērķi:

- 1) nodrošināt klienta pilnvērtīgu iekļaušanos sociālajā vidē;
- 2) sekmēt klienta prasmes un spēju palīdzēt pašam sev, un iesaistot atbalsta sistēmās;
- 3) veicināt klienta iekļaušanos atveseļošanās procesā.

Vienu vai divus no šiem trim mērķiem katram no bērniem atzīmē ar krustiņu. Secināms, ka Nodibinājumā ir noteikti tikai trīs iespējamie sociālās rehabilitācijas mērķi, līdz ar to nepastāv iespēja noteikt individuālus sociālās rehabilitācijas mērķus, izvērtējot katra bērna faktiskās vajadzības.

Klienta kartē 1.12.sadaļā ir norādīti uzdevumi. Arī uzdevumus atzīmē ar krustiņu katram no bērniem. Uzdevumi ir vispārīgi, nekonkrēti. Tos nav iespējams īstenot, ievērojot katra bērna individuālās vajadzības. Uzdevumi nav noteikti dažādiem laika posmiem, piemēram, īstermiņa – uz dienu, nedēļu, ilgākam laika posmam, u.tml. Tas norāda, ka mērķi un uzdevumi faktiski tiek noteikti formāli.

Klienta kartēs nebija aizpildīta 1.14. sadaļa – sociālās rehabilitācijas komandas novērtējums. Sadaļa jāaizpilda programmas vadītājam vienu reizi mēnesī. Tāpat nebija aizpildīta 1.15. sadaļa - starpinstitucionālā sadarbība. Arī šī sadaļa jāaizpilda programmas vadītājam, sākot ar otro nedēļu, saskaņā ar rehabilitācijas plānu un speciālistu komandas vērtējumu. Ne visiem klientiem bija aizpildīta 2.1. sadaļa - sociālais darbs. Sadaļa jāaizpilda programmas darbiniekam reizi nedēļā, nepieciešamības gadījumā biežāk. Arī citas sadaļas, kas jāaizpilda speciālistiem, nebija aizpildītas. Klienta kartēs nebija aizpildītas iekļautās sadaļas, kas jāaizpilda sociālajam pedagogam, sociālajam rehabilitētājam, sporta dzīves organizētājam un jaunatnes darba organizatoram, jo minētie darbinieki Nodibinājumā nestrādā.

[2.4.] **Nodibinājumā ir ierobežotas bērnu tiesības iesniegt iesniegumus un sūdzības.** Nodibinājumā ir izstrādāta “Kārtība, kādā izskatāmi klientu iesniegumi vai sūdzības Nodibinājuma “Solis Piebalgā” sociālās rehabilitācijas centrā”. Iepazīstoties ar izstrādāto dokumentu, secināms, ka tas nav pielāgots bērnu vajadzībām un nav piemērots bērnu sociālās rehabilitācijas centra īpatnībām. Minētā kārtība nav bērniem zināma, saprotama un pieejama, kā to nosaka Bērnu tiesību aizsardzības likuma 70. panta otrā daļa. Secināms, ka bērnu sūdzību izskatīšana ir formāla, nav vērsta uz pakalpojuma kvalitātes uzlabošanu un iekšējās kontroles veicināšanu. Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 70.panta otro daļu bērnu aprūpes iestāžu vadītājiem, kurās uzturas bērni, ir pienākums noteikt bērnu sūdzību iesniegšanas un izskatīšanas kārtību un padarīt to bērniem zināmu un pieejamu, tādēļ bērna informēšanai par Kārtību jāatbilst viņa vecuma un brieduma pakāpei. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 70.panta otrajā daļā ietvertais pienākums izveidot skaidru mehānismu, kādā veidā bērns var vērsties ar saviem priekšlikumiem vai sūdzībām, tika iekļauts, lai efektīvi īstenotu bērna tiesības tikt uzklautam, kas izriet no Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas (turpmāk Konvencija) 12.panta. Šī panta pirmā daļa nosaka, ka ikvienam bērnam, kas ir spējīgs formulēt savu viedokli, jābūt tiesībām brīvi to paust visos jautājumos, kas viņu skar, turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei. Saskaņā ar Konvencijas Vispārējā komentāra Nr.12 otro nodaļu bērnu sūdzību vai citu priekšlikumu iesniegšana un pienācīga izskatīšana ir viens no komponentiem, kas ir būtisks, lai tiktu īstenota bērna tiesība tikt uzklautam saskaņā ar Konvencijas 12.pantu⁴. No tā izriet katras iestādes, kurā uzturas bērni, pienākums izveidot tādu bērnu iesniegumu iesniegšanas un izskatīšanas kārtību, kas būtu atbilstoša bērna vajadzībām un caur kuru katrs bērns varētu īstenot savu likumā garantēto tiesību tikt uzklautam, kas sevī ietver gan bērna viedokļa uzklautāšanu, gan arī atbilstošu darbību veikšanu.

[2.5.] **Pārbaudes laikā tika secināts, ka bērniem tiek ierobežotas tiesības uz viņu privāto dzīvi, saziņu ar tuviniekiem.** Pirmajā posmā pēc nonākšanas rehabilitācijā bērniem telefoni tiek noņemti. Saziņa ar tuviem cilvēkiem iespējama divas reizes nedēļā pa 15 minūtēm. Darbinieki to izskaidro ar adaptācijas periodu, lai disciplinētu bērnus, nepieļaujot iespēju aizbēgt no Nodibinājuma, lai viņi nesazinātos ar draugiem, kas atstāj negatīvu ietekmi uz rehabilitācijas procesu. 2.posmā telefoni tiek nodoti bērniem no plkst.8.00 – 21.00. Tiesībsarga ieskatā arī 1.posmā telefoniem būtu jābūt pieejamiem, lai bērni pēc savas iniciatīvas varētu sazināties ar sev tuviem cilvēkiem. Bērnu pilnīga norobežošana no iepriekšējiem draugiem un vides kā rehabilitācijas elements ne vienmēr ir atbalstāms, jo rehabilitācijas mērķiem un uzdevumiem būtu jābūt virzītiem nevis uz ierobežošanu, bet uz spēju attīstīt bērnam vērtību sistēmu, lai viņš pastāvīgi spētu izvērtēt un pieņemt lēmumu atteikties no atkarību izraisošo vielu lietošanas.

⁴ UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 12 (2009): The right of the Child to be heard, 20 July 2009, CRC/C/GC/12, pieejams: <http://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html>

[2.6.] **Pārbaudes laikā secināts, ka bērniem netiek nodrošināta pilnvērtīga un jēgpilna brīvā laika pavadīšanas iespēja. Nodibinājumā nestrādā speciālisti, kuru pienākumos būtu organizēt bērnu brīvā laika pavadīšanu.** Sarunās bērni nespēja pastāstīt par brīvā laika pavadīšanu. Tas liecina, ka viņiem netiek organizēta mērķtiecīga brīvā laika pavadīšana, nenotiek interešu pulciņi vai citas nodarbības. Pārbaudes laikā četri bērni virsdrēbēs skatījās filmu nelielā televizorā. Bērni nevarēja pastāstīt par ziņu vai citiem izzinošiem televīzijas raidījumiem, ko viņu būtu skatījušies. No sarunām noprotams, ka televīzijas raidījumi nav pieejami, iespējams, ka televizoram nav dekodera. Sporta zālē nodarbības nenotiek, jo tā ir auksta, ilgstoši netiek kurināta. Nodibinājumā nav sporta inventāra. Atpūtas telpā pie televizora bija novusa galds, bet nekas neliecināja, ka bērni spēlētu novusu, jo nebija redzami pārējie spēles piederumi. Nodarbību telpā nebija redzami bērnu radītie radošie darbi, arī nekas cits neliecināja, ka telpā regulāri notiktu nodarbības, trūkst materiāli tehniskā nodrošinājuma brīvā laika organizēšanai. Nodibinājumā nav sporta inventāra ziemas sporta veidiem. Bērni neapmeklēja kultūras pasākumus novadā vai citur.

Atkarīgiem bērniem, kuri saņem rehabilitāciju, ir būtiski nodrošināt mērķtiecīgu un jēgpilnu brīvā laika pavadīšanu, attīstīt viņiem dažādas sadzīves prasmes, kā arī talantus. To nenodrošinot, tiek veicināta bērnu savstarpējā vardarbība un domstarpības viņu starpā, jo bērnu brīvais laiks netiek strukturēts.

[2.7.] **Pārbaudes laikā konstatēts, ka bērni Nodibinājumā un tā teritorijā smēķē.** Tiesībsarga biroja darbinieki, atbraucot uz Nodibinājumu, redzēja, ka trīs zēni beidza smēķēt un devās telpās. Bērni sarunās pauda, ka viņiem nav aizliegts smēķēt. Viņi smēķē Nodibinājuma teritorijā, citreiz arī telpās. Bērni neatklāja, kur cigaretes iegūst. Norādīja, ka tas iespējams dažādi. Ja ir nauda, var palūgt kādam citam, lai cigaretes nopērk. Pie Nodibinājuma durvīm mētājās vairāki izsmēķi. Sarunās bērni sniedza sociāli vēlamas atbildes par citu apreibinošu vielu lietošanu, noliedzot, ka tās Nodibinājumā tiek lietotas. Iepazīstoties ar Nodibinājuma Iekšējās kārtības noteikumiem (apstiprināti valdes sēdē 2016.gada 30.maijā) konstatējams, ka 17.punktā ir noteikts, ka klienta pienākums ir nelietot, neglabāt un neizplatīt alkoholu, narkotiskās vielas, medikamentus un citas apreibinošas vielas. Tātad Nodibinājumā ievietotajiem bērniem nav aizliegts smēķēt, lai gan arī smēķēšana arī ir atkarība, kas atstāj būtisku ietekmi uz bērna veselību un attīstību.

[2.8.] **Pārbaudes laikā tika konstatēts, ka Nodibinājuma darbiniekiem ir problemātiski panākt disciplīnu, nodrošināt, lai bērni patvarīgi neatstāj Nodibinājuma telpas un teritoriju.** Pārbaudes laikā Nodibinājuma vadītāja vairākas reizes informēja, ka vairāki zēni atstājuši Nodibinājuma teritoriju un par to tiek informēta Valsts policija. S.Makare norādīja, ka mēdz būt grūtības sadarbībā ar Valsts policiju, kura dažkārt atsakās iesaistīties Nodibinājumā ievietoto bērnu meklēšanā. Viņa stāstīja, ka iedzīvotāji pauž nepatiku pret bērniem, jo viņi mēdz nodarīt kaitējumu īpašumiem, mēdz tos bojāt. Ir bijuši gadījumi, kad bērni apzog vietējo veikalu, izdara citas prettiesiskas darbības. Bieži vien bērnu meklēšanā un atgriešanā Nodibinājumā tiek iesaistīti darbinieki.

[2.9.] **Bērnu izglītība netiek nodrošināta Nodibinājumam tuvākajā - Jaunpiebalgas vidusskolā, bet Gulbenes novada Rankas pamatskolā, kas atrodas 17 km attālumā. Līdz ar to finanšu līdzekļi, kas paredzēti bērnu rehabilitācijai, tiek izmantoti samaksai par transporta pārvadājumiem uz izglītības iestādi.** No S.Makares paustā secināms, ka bērnu izglītošana tiek atzīta par prioritāru sociālās rehabilitācijas uzdevumu. 11 Nodibinājumā ievietotie bērni apmeklē Rankas pamatskolu Gulbenes novadā. Trīs bērni apmeklē Valmieras tehnikuma Rankas teritoriālo struktūrvienību. Divi bērni mācās Vecpiebalgas vidusskolā, izglītību apgūstot tālmācībā. Tuvākā izglītības iestāde ir Jaunpiebalgas vidusskola, kas atrodas 7,8 km attālumā, bet tajā Nodibinājumā ievietotos bērnus nevēlas uzņemt.

2017.gada 20.decembrī Jaunpiebalgas novada domes ārkārtas sēdē tika izskatīts informatīvs jautājums par plānoto vidusskolu tīkla optimizāciju Latvijā un situāciju Jaunpiebalgas vidusskolā.⁵ Izskatot minēto jautājumu, D.Bišere – Valdemiere norādīja uz problēmu, ka Nodibinājuma bērniem netiek nodrošināta izglītība tuvākajā izglītības iestādē, bet bērni tiek vesti uz Rankas pamatskolu. Viņa aicināja deputātus par to domāt nākotnē gadījumā, ja Rankas pamatskola tiktu likvidēta. Jaunpiebalgas vidusskolas direktore norādīja, ka skolā nav izglītības programmu, pēc kurām varētu apmācīt Nodibinājumā ievietotos bērnus.⁶

[2.10.] **Nodibinājumā, iespējams, pastāv savstarpēja emocionāla un fiziska vardarbība.** Sarunās bērni sniedza sociāli vēlamas atbildes, reizēm pārspīlēti uzsvēra, ka Nodibinājumā jūtas labi, viss viņus apmierina, nav nepieciešami nekādi uzlabojumi. Vienam no zēniem bija redzama hematoma uz vaiga zem acs. Zēns nevēlējās runāt, kā ieguvis zilumu. Izskaidrojuma nebija arī darbiniekiem. Tas, ka bērni izdara dažādus pārkāpumus, kas uzskatāmi par savstarpējo vardarbību, tiek fiksēti arī klientu kartēs.

[2.11.] **Pārbaudes laikā konstatēts, ka bērniem nav iespējams pilnvērtīgi ievērot higiēnu, nodrošinot privātumu.** Dušas telpa atrodas pagraba stāvā. Lai tajā nokļūtu, jāiet pa aukstu kāpņu telpu. Pārbaudes laikā dušas telpas durvis bija salauztas (izsists caurums), tās nebija ne aizveramas, ne aizslēdzamas. Dušas telpā bija jūtams vēsums. Darbiniece paskaidroja, ka tad, kad bērni mazgājas, tiek ieslēgts elektriskais sildītājs (neliels). Dušas telpā uz grīdas bija liela ūdens pelķe. Gar dušas telpas logiem bija redzams pelējums, no griestiem lobījās krāsa. Dušas telpā ir trīs dušas, kas nodalītas ar starpsienām un aizkariem. Aizkari bija nolietoti, saplīsuši. Darbiniece stāstīja, ka bērni savā starpā vienojas, kurš dosies uz dušu, citi viņus netraucē. Siltais ūdens ir ierobežotā daudzumā, tāpēc ir noteikts, ka ilgāk par 10 minūtēm nevar mazgāties. Telpā nebija redzams neviens krēsls vai drēbju pakaramais, kur novietot drēbes.

[2.14.] **Sociālās rehabilitācijas laikā nenotiek Nodibinājuma speciālistu, likumisko pārstāvju un bērna dzīvesvietas sociālā dienesta sadarbība. Netiek**

⁵ <http://www.jaunpiebalga.lv/pavaldba/domes-sdes/1915-2017gada-20decembra-sd-pieemtie-lmumi>

⁶ http://www.jaunpiebalga.lv/images/files/Domes_sedes/2017.gads/20.12/20171220_JaunpiebalgaDS.mp3

veidota starpinstitucionālā sadarbība rehabilitācijas mērķu sasniegšanai un ilgtspējas nodrošināšanai. S.Makare stāstīja, ka ir grūtības nodrošināt sadarbību ar bērnu likumiskajiem pārstāvjiem, ģimenes locekļiem. Īpašas grūtības sagādā sadarbības nodrošināšana ar bērnu namu pārstāvjiem, jo viņiem zūd interese par bērnu pēc viņu ievietošanas Nodibinājumā. Komunikācija ar bērnu namu vadītājiem lielākoties notiek telefoniski, pēc Nodibinājuma darbinieku iniciatīvas, kad bērniem nepieciešams saņemt sadzīves priekšmetus, kabatas naudu vai lai risinātu citus jautājumus. Nodibinājuma sadarbība ar pašvaldību sociālajiem dienestiem bērnu rehabilitācijas laikā faktiski nenotiek, tikai vienā gadījumā par bērnu regulāri interesējas Rēzeknes pašvaldības Sociālā dienesta pārstāvis. Gadījumos, ja bērnam ir jālieto medikamenti, tad to iegādes jautājumi tiek risināti sarunās pa telefonu. Nodibinājuma dokumentācijā nebija sarakstes dokumentu, kas liecinātu par mērķtiecīgi organizētu, uz bērnu vajadzībām orientētu starpinstitucionālu sadarbību.

Bērnu vecākiem, aizbildņiem ir iespējams apmeklēt bērnus, bet tikšanās praktiski nenotiek. Pēdējo trīs mēnešu laikā tikai pie viena bērna vienu reizi bija atbraukusi māte. Vecākiem un aizbildņiem ir nepietiekama interese par bērnu, kā arī apgrūtinātas nokļūšanas iespējas uz iestādi. Piemēram, no Rīgas uz Nodibinājumu darba dienās var atbraukt ar sabiedrisko transportu - autobusu, kurš no Rīgas atiet plkst. 15:40 un pienāk Jaunpiebalgā tikai plkst.19:00. Atgriezties atpakaļ uz Rīgu šajā dienā vairs nav iespējams. Brīvdienās satiksme no Rīgas uz Jaunpiebalgu nav nodrošināta vispār.

[2.13.] Nodibinājumam ir ierobežots finansējums sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanai, nepietiekama materiāli tehniskā bāze. Sarunā ar Nodibinājuma valdes locekli D.Bišeri – Valdemieri noskaidrots, ka Nodibinājuma rīcībā esošais finansējums nav pietiekams, lai spētu nodrošināt kvalitatīvu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu atkarīgiem bērniem. 2017.gadā saskaņā ar noslēgto līgumu ministrija par viena bērna rehabilitāciju maksājusi aptuveni 26 euro. Pārbaudes brīdī 10 no ievietotajiem bērniem saņem rehabilitāciju par 2017.gadā noteikto maksu, nevis 57. 15 euro kā noteikts līgumā par pakalpojuma sniegšanu 2018.gadā. D.Bišere – Valdemiere stāsta, ka ir nomainīta Nodibinājuma vadītāja un speciālisti. Norāda, ka iepriekšējais gads Nodibinājumam noslēdzies ar EUR 22 000 zaudējumu. Pēc viņas teiktā Jaunpiebalgas novada dome (turpmāk tekstā – Dome) ir pasūtījusi audita pārbaudi par finansējuma izlietojumu Nodibinājumā. Janvārī ministrija samaksājusi EUR 4000 avansa maksājumu. Norāda uz problēmu, ka rehabilitācijas laikā no ministrijas tiek saņemti 70% no kopējā finansējuma mēnesī. 30% tiek izmaksāti tikai pēc rehabilitācijas pabeigšanas. D.Bišere – Valdemiere norāda, ka ir problēmas nomaksāt ikmēneša rēķinus, saņemts brīdinājums par elektroenerģijas atslēgšanu, bet līdz norādītajam termiņam maksājums tikšot veikts. Bērnu ēdināšanu nodrošina Nodibinājums, jo tik mazam apjomam nav iespējams atrast uzņēmēju pakalpojuma sniegšanai. Nodibinājumam nav līdzekļu, lai uzlabotu sadzīves apstākļus, nodrošinātu drošu vidi. D.Bišere – Valdemiere stāsta, ka vadītāja cenšas situāciju uzlabot, lai nodrošinātu pakalpojumu. Atbalstu sniedz Dome.

2017.gada 20.decembrī ārkārtas sēdē Dome pieņēmusi lēmumu Nr.249 “Par dotācijas piešķiršanu Jaunpiebalgas novada domes Nodibinājumam „Solis Piebalgā”, lai nodrošinātu kvalitatīvu un pilnvērtīgu sociālās rehabilitācijas procesa norisi un izpildītu 2016.gada 1.aprīļa Līgumā Nr.LM2016/24-1-06/3 par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu no psihoaktīvām vielām atkarīgiem bērniem un Nodibinājuma “Solis Piebalgā” Sociālās rehabilitācijas centra izstrādātās sociālās rehabilitācijas programmā, piešķirt dotāciju Jaunpiebalgas novada domes Nodibinājumam „Solis Piebalgā” 8300.00 EUR (astoņi tūkstoši trīs simti euro un 00 centi) apmērā.⁷

[3.] Secināms, ka Sociālās integrācijas valsts aģentūras (turpmāk tekstā – SIVA) lēmumi par pakalpojumu sniegšanu un pakalpojuma sniedzēju tiek pieņemti formāli, neizvērtējot katra bērna faktiskās vajadzības un pašvaldības sociālo dienestu iesniegto dokumentu saturu. Rehabilitācijas pakalpojumu atkarīgajiem bērniem nodrošina, pamatojoties uz pašvaldību sociālo dienestu sagatavotajiem un iesniegtajiem dokumentiem SIVA. Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 914 7.punktu SIVA triju darbdienu laikā izvērtē saņemtos dokumentus un pieņem lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu. Iepazīstoties ar SIVA sagatavotajiem lēmumiem par pakalpojuma sniegšanu un pakalpojumu sniedzēju, konstatējams, ka lēmumiem faktiski ir tikai informatīvs raksturs un tie ir formāli. Secināms, ka SIVA neizvērtē dokumentu saturu un katra bērna individuālās vajadzības saņemt pakalpojumu noteiktu laiku, tas netiek pamatots lēmumos par pakalpojuma sniegšanu. Lēmumos tiek noteikts, ka sociālās rehabilitācijas pakalpojums tiek noteikts uz termiņu, kādu kā vēlamo rehabilitācijas kursa ilgumu atzinumā par sociālo rehabilitācijas nepieciešamību norādījis narkologs. SIVA iesniegtie dokumenti kopā ar lēmumu tiek pārsūtīti Nodibinājumam.

[4.] Pārbaudot dokumentus bērnu lietās, konstatēts, ka divi bērni Nodibinājumā ievietoti saskaņā ar Viļānu novada pašvaldības bāriņtiesas lēmumiem (turpmāk tekstā – Bāriņtiesa), kuri pieņemti, neievērojot normatīvajos aktos noteikto.

2017.gada 15.novembrī Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu Nr.1-6/42 “Par nepilngadīgā A obligātu ilgstošu ārstēšanu sociālās rehabilitācijas centrā no psihoaktīvām vielām atkarīgajiem bērniem”. Bāriņtiesa nolēmusi nosūtīt A obligātai, ilgstošai ārstēšanai uz laiku ne mazāku par 6 mēnešiem uz sociālās rehabilitācijas centru no psihoaktīvām vielām atkarīgiem bērniem.

2017.gada 18.decembrī Bāriņtiesa pieņēmusi lēmumu Nr.1-6/47 “Par nepilngadīgā B obligātu ilgstošu ārstēšanu sociālās rehabilitācijas centrā no psihoaktīvām vielām atkarīgajiem bērniem”. Bāriņtiesa nolēmusi nosūtīt B obligātai, ilgstošai ārstēšanai uz laiku uz 18 mēnešiem uz sociālās rehabilitācijas centru no psihoaktīvām vielām atkarīgiem bērniem.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 48.panta piektajā daļā un 49.panta trešajā daļā noteikts, ka bērnam, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkoholisko dzērienu lietošanas dēļ, kā arī narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu

⁷ http://www.jaunpiebalga.lv/images/files/Domes_sedes/2017.gads/20.12/lemums.249.pdf

apreibinošu vielu lietošanas dēļ, nodrošināma obligāta ārstēšana un sociālā rehabilitācija Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Gadījumā, kad bērns vai viņa vecāki nepiekrīt obligātajai ārstēšanai, to veic, ja saņemta bērna dzīvesvietas bāriņtiesas piekrišana.

Bāriņtiesa pieņemto lēmumu pamatojusi ar Bāriņtiesu likuma 18.panta 3.punktu, kurā noteikts, ka Bāriņtiesa, aizstāvot bērna personiskās intereses attiecībās ar vecākiem, aizbildņiem un citām personām nosūta konsultācijas saņemšanai pie ģimenes ārsta, psihologa vai cita speciālista:

- a) bērnu, ja bērna vecāki vai aizbildnis nepiekrīt konsultācijas saņemšanai,
- b) personu, ar kuru bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus, vai personu, ar kuru bērns dzīvo nedalītā saimniecībā.

Bāriņtiesu likuma 18.panta 3.punktā nav noteikts, ka Bāriņtiesa ir tiesīga nosūtīt bērnu obligātai, ilgstošai ārstēšanai.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 23. punktā noteikts, ka sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā. Ārstniecības likuma 1. panta 1. punktā noteikts, ka ārstniecība ir profesionāla un individuāla slimību profilakse, diagnostika un ārstēšana, medicīniskā rehabilitācija un pacientu aprūpe.

Tātad Bāriņtiesai, pieņemot iepriekš minētos lēmumus, bija jāizprot un jāizvērtē, vai bērnam ir nepieciešama sociālā rehabilitācija vai ārstēšana. Sociālās rehabilitācijas ietvaros netiek nodrošināta ārstniecība. Katra no šīm jomām ir nodalīta, ar atšķirīgiem mērķiem un uzdevumiem to sasniegšanai.

Konstatējams, ka, pieņemot minētos lēmumus, Bāriņtiesa ir pārkāpusi normatīvajos aktos noteiktās pilnvaras.

[5.] Iepazīstoties ar Nodibinājuma dokumentāciju, konstatēts, ka uzraugošās iestādes - Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu kvalitātes kontroles departaments un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija atbilstoši kompetencei vairākas reizes ir veikušas pārbaudes Nodibinājumā. **Konstatēts, ka uzraugošās iestādes pārbaudēs ir konstatējušas būtiskus bērnu tiesību pārkāpumus un rehabilitācijas pakalpojuma nenodrošināšanu atbilstoši noslēgtajiem līgumiem un normatīvo aktu prasībām. Turklāt konstatētie pārkāpumi būtībā sakrīt ar tiesībsarga konstatētajiem pārkāpumiem. Secināms, ka pēc uzraugošo iestāžu pārbaudēm un Nodibinājumā konstatētajiem pārkāpumiem situācija nav uzlabojusies. Uzraugošās iestādes ir pieļāvušas, ka sociālās rehabilitācijas pakalpojums tiek sniegts bērniem nepiemērotos sadzīves apstākļos, nenodrošinot rehabilitācijai nepieciešamos speciālistus. Turklāt Labklājības ministrija ir pieļāvusi situāciju, ka arī pēc uzraugošo iestāžu konstatētajiem būtiskajiem pārkāpumiem ar Nodibinājumu tiek noslēgts līgums par sociālo rehabilitāciju 2018.gadā.**

[5.1.] 2016. gada 8. un 9. augustā ministrijas Sociālo pakalpojumu kvalitātes kontroles departaments veicis pārbaudi iestādē, pārbaudot sniegto sociālo pakalpojumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Pārbaudē ir konstatēti pārkāpumi rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšanā. Nodibinājumam sniegti ieteikumi situācijas uzlabošanai, piemēram:

- 1) nodrošināt nepieciešamo speciālistu un darbinieku skaitu ar atbilstošu profesionālo izglītību un kvalifikāciju;
- 2) nodrošināt apmācības ugunsdrošībā un darba aizsardzībā;
- 3) nodrošināt datu apstrādes reģistrāciju Datu valsts inspekcijā;
- 4) klienta kartē un speciālistu darbu uzskaites dokumentācijā nodrošināt izsekojamu informāciju par visu klientam individuālajā sociālās rehabilitācijas plānā noteikto pasākumu izpildi;
- 5) nodrošināt personām ar pārvietošanās grūtībām pieejamu vidi;
- 6) vajadzības gadījumā nodrošināt skrīningtesta veikšanu, nodrošināt procesa dokumentēšanu;
- 7) darbiniekiem, kuri strādā ar bērniem, atbilstoši normatīvajiem aktiem, nodrošināt apmācību kursu par bērnu tiesību aizsardzību.

Nodibinājumam noteikts, ka ieteikumu ieviešana jāuzsāk nekavējoties un par ieteikumu izpildi jāinformē ministrija līdz 2017. gada 3. janvārim un 2017. gada 1. aprīlim.

[5.2.] 2017. gada 17. janvārī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk tekstā – VBTAI) iestādē veikusi plānoto bērnu tiesību aizsardzības ievērošanas pārbaudi. Pārbaudes uzdevums: noskaidrot, kā tiek nodrošinātas bērnu tiesības un bērnu drošība rehabilitācijas pakalpojuma sniegšanas laikā. Pārbaudē tika konstatēts:

- 1) iestādē netiek nodrošināta bērnu attīstībai un rehabilitācijai atbilstoša vide un dzīves apstākļi. Secināts, ka telpās ir ļoti auksti, nolietotas, saplēstas mēbeles. Nav, kur izžāvēt drēbes, tās tiek žāvētas uz krēsliem vai malkas krāvuviem. Bērnu gultām ir segas bez gultasveļas, saplēsti spilveni un matračī, atsevišķām gultām palagu vietā uzklāti galdauti. Atsevišķām istabiņām stipri bojātas sienas, tajās izsisti lieli caurumi, durvis ir stipri bojātas un aizklātas ar segu. Dušā siltais ūdens nepietiek visiem, kas vēlas nomazgāties. Katrs drīkst mazgāties 10 minūtes. Dušas telpas atrodas iestādes pagrabstāvā, ir auksti, dušas telpas netīras;
- 2) iestādē netiek nodrošināta nepārtraukta audzēkņu uzraudzība dienas un nakts laikā, kas var radīt riskus vienaudžu savstarpējai vardarbībai, kā arī seksuālo attiecību veidošanai starp iestādes audzēkņiem;
- 3) iestādē tiek apdraudēta audzēkņu drošība;
- 4) netiek nodrošināta pilnvērtīga un lietderīga brīvā laika pavadīšanas iespēja iestādes audzēkņiem, kā arī netiek nodrošināta atbilstoša materiāli tehniskā bāze;
- 5) netiek nodrošināts regulārs un plānveidīgs speciālistu darbs;
- 6) iestādē tiek apdraudētas audzēkņu tiesības uz privāto dzīvi;
- 7) iestādē starp audzēkņiem pastāv fiziska un emocionāla vardarbība;
- 8) iestādes darbinieki saskarsmē ar audzēkņiem dažkārt izmanto nepedagoģiskas darba metodes un pauž nevienlīdzīgu attieksmi pret audzēkņiem;
- 9) audzēkņiem trūkst izpratnes par viņiem izvirzītajiem rehabilitācijas mērķiem un uzdevumiem;
- 10) iestādē tiek pieļautas situācijas, kad audzēkņi iestādē vai tās teritorijā lieto atkarību izraisošas un apreibinošas vielas;

11) iestādei ar audzēkņu likumisko pārstāvi nav noteikta sadarbības forma rehabilitācijas laikā situācijās, kad audzēknis atrodas ārpus iestādes, t.i., patvaļīgi atstāj iestādi, atrodas ārstniecības iestādē vai policijā.

Pamatojoties uz pārbaudes rezultātiem, VBTAI uzdevusi iestādei nekavējoties pārtraukt konstatēto prettiesisko darbību (bezdarbību).

[5.3.] 2017. gada 31. janvārī ministrijas Sociālo pakalpojumu kvalitātes kontroles departaments veicis neplānotu tematisko pārbaudi iestādē par sniegtā sociālā pakalpojuma atbilstību normatīvajiem aktiem un noslēgtajam līgumam par pakalpojuma sniegšanu. Pārbaudes ietvaros veikti vērojumi par pakalpojuma organizēšanas kvalitāti ikdienā, attiecības starp vienaudžiem un personālu, vērtēti iespējamie vides apdraudējumi (gaisa temperatūra, vizuāli – drošība, ekspluatējot krāsnis) un uzlabojumi, salīdzinot ar 2016. gada augustu, kad veikta iepriekšējā pārbaude.

Pārbaudē konstatēts, ka aktuālajā klientu sarakstā pārbaudes brīdī iekļauti 23 klienti, bet iestādē bija 16, prombūtnē 7 pusaudži. Rehabilitācijas programmas realizēšanā iesaistīti tie speciālisti (iestādes direktors, programmas vadītājs, psihologs, sociālais darbinieks, narkologs), kas piedāvāti konkrētajā iepirkumā, bet nav iesaistīti visi plānotie sociālā darba speciālisti (sociālais rehabilitētājs) un jaunatnes darba speciālists. Pārbaudes laikā identificēti jau iepriekš konstatētie problēmjautājumi: savstarpēja institūciju neuzticēšanās, nepietiekama informācijas apmaiņa un nepietiekama ieinteresētība kopīgi darboties atkarīgo bērnu un lietotāju interesēs. Sarunās ar pusaudžiem grupā noskaidrots viņu viedoklis par pozitīvām lietām iestādē. Nodarbību un dzīvojamās telpas pusaudžus apmierina un norāda, ka tās tiek kurinātas, jo paši nesuši malku. Pusaudži neapmierināti, ka tiek ierobežota mobilo telefonu lietošana, neapmierina, ka tiek atvērti un pārbaudīti sūtījumi, grib vairāk “relaksējošas” nodarbes. Brīvdienās vēlas interesantus pasākumus. Pārbaudes laikā pusaudžiem netika novērota agresīva uzvedība, necienīga vai nicinoša attieksme pret apkārtējiem. Pusaudži demonstrējuši labas uzvedības manieres. Iekšējās kārtības noteikumos iekļauti privātās dzīves neaizskaramības ierobežojumi, kas saskaņoti ar konkrētās rehabilitācijas fāzes standartiem, kas paredz, ka tiek kontrolēta mobilo telefonu izmantošana, personīgā korespondence, piekļuve masu saziņas līdzekļiem (TV un internets), noteikti citi ierobežojumi, kas ir saistīti ar rehabilitācijas procesa īstenošanu, lai nepieļautu psihoaktīvo vielu piegādi un pusaudži koncentrētos uz rehabilitācijas mērķu sasniegšanai. Pārbaudes laikā uzrādīts Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta 2017.gada 24.janvāra pārbaudes akts Nr.22/10.3-3.1.1-1, kurā norādīti 33 konstatēti pārkāpumi un ieteikumi izpildei dažādos termiņos, bet vēlākais līdz 2017.gada 24.februārim. Kontroles aktā nav norādes par iestādes darbības apturēšanu. Veselības inspekcijas kontrole bijusi 2017.gada 30.janvārī un kontroles aktā norādīts, ka objekts atbilst kontroles aktā vērtēto normatīvo aktu prasībām, tomēr konstatētas neatbilstības atsevišķu prasību izpildei. Nav konstatēts, ka iestādē vērtētais neatbilst normatīvo aktu prasībām un var būtiski ietekmēt bērnu attīstībai optimālu vidi un radīt risku bērnu veselībai.

Sanitārajās telpās pusaudžiem ir nodrošināts privātums, apmeklējot tualetes un dušas, pieejami nepieciešami higiēnas līdzekļi. Dzīvojamo telpu fiziskais

stāvoklis ir atšķirīgs. Dzīvojamās telpas ir siltas. Nodarbību telpu iekārtojums ir pārdomāts un piemērots pusaudžu vajadzībām. Pārbaudes laikā izdarīti secinājumi:

- 1) Pārbaudes laikā nav konstatētas tādas neatbilstības normatīvo aktu prasībām, kas liecina par būtiskām neatbilstībām publiskā iepirkuma līguma izpildē;
- 2) Pārbaudes laikā nav konstatētas situācijas, kas liecina par apdraudējumiem bērnu drošībai un veselībai
- 3) Iestādes vadībai atbildīgi jāievieš 08.,09.08.2016. pārbaudes aktā Nr.2016-10 noteiktie ieteikumi pakalpojuma pilnveidošanai, kā arī jāveic citu kontrolējošo institūciju noteiktie uzdevumi iestādes vides uzlabošanai.

[5.4.] 2017.gada 9.novembrī VBTAI iestādē veikusi bērnu tiesību ievērošanas pārbaudi pēc iesnieguma/sūdzības. VBTAI saņemtajā informācijā norādīts, ka rehabilitācijas programmas vadītāja, psiholoģe A un sociālais pedagogs B nenodrošinot regulāras rehabilitācijas nodarbības, minētie darbinieki nicinoši izturas pret bērniem, norādīts uz sadzīves apstākļu nepiemērotību. Pārbaudes laikā konstatēts, ka iestādē ir 9 bērni, no kuriem 4 atrodas ārpus centra – ārstniecības iestādēs. Iestādes vadītāja paskaidrojusi, ka kopš jūlija centrā nestrādā psihologs un sociālais darbinieks. Ar abiem darbiniekiem pārtrauktas darba tiesiskās attiecības, bet viņi turpina strādāt kā brīvprātīgie. Pārbaudes dienā iestādē nav bijis neviens speciālists. L.Vietniece norādījusi, ka kopš vasaras beigām ir problēmas ar ēdināšanu. Darba dienās iestādē tiek nodrošinātas divas ēdienreizes – launags un vakariņas. Pavāre strādā tikai virtuvē, lai gan darbā iestādē pieņemta par sociālo audzinātāju. Ēdināšana tiek nodrošināta piecas dienas nedēļā. Brokastis un pusdienas bērni ēd izglītības iestādēs. Pārbaudes laikā konstatētas nepilnības sanitārajās telpās. Pirmajā stāvā meiteņu istabām ārējo sienu stūros pie grīdas pelējumam līdzīgi traipi. Otrajā stāvā ierīkotajā datortelpā bijis jūtams izteikts aukstums. Pārbaudes laikā iestādes vadītāja informējusi, ka nākošajā diena ir viņas pēdējā darba diena, atlūgumu iesniedzis arī narkologs.

Konstatēts, ka nav aktualizēta informācija par iestādes vairāku darbinieku sodāmību.

2017.gada 1.decembrī VBTAI par pārbaudes rezultātiem informējusi iestādi un Jaunpiebalgas novada domi. Izvērtējot pārbaudes rezultātus, VBTAI secinājusi:

- 1) iestādē netiek nodrošinātas rehabilitācijas nodarbības pie psihologa un sociālā darbinieka. Iestādē nav pieņemti darbā citi darbinieki rehabilitācijas nodarbību nodrošināšanai saistībā ar nepietiekamiem finanšu līdzekļiem;
- 2) secināts, ka P emocionāli vardarbīgi izturējies pret iestādē uzņemtajiem bērniem, bet tā kā iespējamais pārkāpums izdarīts 2017.gada aprīlī, minētajam pārkāpumam iestājies noilgums;
- 3) iestādē nav ēdināšanas pakalpojuma;
- 4) telpās mēdz būt peles;
- 5) bērni, iespējams, smēķē dažādus tabakas izstrādājumus.

VBTAI iestādei uzdevusi novērst konstatētos pārkāpumus. VBTAI informējusi kompetentās iestādes par iespējamiem pārkāpumiem ēdināšanas pakalpojuma

nodrošināšanā, higiēnas prasību ievērošanā un sociālā rehabilitācijas pakalpojuma sniegšanā.

[5.5.] 2017.gada 21.decembrī iestāde informējusi VBTAI, ka ir sagatavota tāme santehnikas darbu un telpu remontdarbu veikšanai ne vēlāk kā līdz 2018.gada 28.februārim. 2017.gada 8.decebrī noslēgts darba līgums ar sociālo darbinieku uz nepilnu darba laiku par pienākumu pildīšanu divas reizes nedēļā. Psihologa un narkologa pakalpojumi tiks sniegti no 2018.gada 2.janvāra, psihologa – vienu reizi nedēļā, narkologa – divas reizes mēnesī. Pastiprināta kontrole, lai bērni iestādē un tās teritorijā nelieto cigaretes, alkoholiskos dzērienus, narkotiskās, psihotropās, toksiskās un citas apreibinošas vielas.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 2. punktā noteikts, ka Tiesībsarga birojs izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem.

Aicinu labklājības ministru:

- nekavējoties novērst un turpmāk nepieļaut bērnu drošības apdraudējumu Nodibinājumā un veikt darbības, lai nodrošinātu atbilstošu sociālo rehabilitāciju bērniem ar atkarību problēmām;
- izvērtēt atbildīgo Labklājības ministrijas darbinieku atbildību, pieļaujot līguma noslēgšanu ar Nodibinājumu par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniegšanu bērniem ar atkarību problēmām 2018.gadā;
- izvērtēt Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu kvalitātes kontroles departamenta atbildīgo darbinieku rīcību un atbildību par pārbaudēs Nodibinājumā konstatēto, pieļaujot, ka pakalpojums tiek sniegts, neievērojot noslēgtā līguma nosacījumus;
- izvērtēt Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas atbildīgo darbinieku rīcību un atbildību par pārbaudēs Nodibinājumā konstatēto, pieļaujot, ka pakalpojums tiek turpināts bērniem nepiemērotos sadzīves apstākļos, kas apdraud viņu drošību, nenodrošina viņu pamatvajadzības, pārkāpjot viņu tiesības saņemt atbilstošu valsts nodrošinātu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu;
- izvērtēt valsts finansējuma izlietojumu sociālās rehabilitācijas nodrošināšanā Nodibinājumā 2016. un 2017.gadā.

Lūdzu informēt par veiktajām darbībām. Lūdzu sniegt informāciju par Labklājības ministrijas rīcībā esošajām vadlīnijām vai citiem dokumentiem, kas ir par pamatu sociālās rehabilitācijas pakalpojumam bērniem ar atkarību problēmām.

Tiesībsargs

J.Jansons